

۳۰ نگین‌های
زبان‌شناسی

جغرافیای اندیشه

چگونه آسیایی‌ها و غربی‌ها متفاوت از هم
می‌اندیشند... و چرا؟

ریچارد ا. نیسبت

ترجمه: راحله گندمکار

جغرافیای اندیشه

چگونه آسیابی‌ها و غربی‌ها متفاوت از هم می‌اندیشند... و چرا؟

نویسنده: ریچارد ا. نیست

مترجم: راحله گندمکار

(دانشگاه علامه طباطبائی)

عنوان و نام پدیدآور	: نیست، ریچارد ا. Nisbett, Richard E
مشخصات نشر	: چهارقایی اندیشه: چگونه آسیایی‌ها و غربی‌ها متفاوت از هم می‌اندیشند ... و چرا؟/نویسنده ریچارد ا. نیست؛ مترجم راحله گندمکار؛ [به سفارش] دانشگاه علامه طباطبائی.
مشخصات ظاهری	: تهران: نشر علمی، ۱۳۹۷
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۴۰۴-۳۸۴۰۰
و ضعیت فهرست نویسی	: فیبا یادداشت
عنوان اصلی:	The geography of thought : how Asians and .Westerners think differently-- and why, c 2003
یادداشت	: عنوان اصلی: .Westerners think differently-- and why, c 2003
یادداشت	: واژه‌نامه.
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۲۹۳] - ۳۱۰
یادداشت	: نمایه.
عنوان دیگر	: چگونه آسیایی‌ها و غربی‌ها متفاوت از هم می‌اندیشند ... و چرا؟
عنوان دیگر	: چهارقایی تفکر.
موضوع	: فرهنگ و شناخت
شناسه افزوده	: گندمکار، راحله، مترجم
رده بندی کنگره	: BFT211/ج ۹۴/۱۰۳
رده بندی دیوبی	: ۴۱۵۳
شماره کتابخانه ملی	: ۵۵۵۸۴۲۶

خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خ شهدای ژاندارمری، پلاک ۱۰۳

چهارقایی اندیشه

چگونه آسیایی‌ها و غربی‌ها متفاوت از هم می‌اندیشند... و چرا؟

نویسنده: ریچارد ا. نیست

مترجم: راحله گندمکار

دانشگاه علامه طباطبائی

چاپ اول: ۱۳۹۸

لیتوگرافی: کوثر

چاپ: رامین

تیراز: ۴۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۰۴-۳۸۴-۰

تلفن تماس برای دریافت کتاب در منزل یا محل کار

۶۶۴۶۰۵۱۱-۱۲ و ۶۶۴۶۳۰۷۷

یادداشت ناشر

با تلاش مداوم و ستودنی نسل‌های پی در پی زبان‌شناسان ایران، آنچه در آغاز در قالب دانشی نویا و وارداتی در علوم انسانی به کشورمان راه یافته بود، اکنون به علمی بومی و در خدمت زبان فارسی و زبان‌های ایران قرار گرفته است.

امروز دیگر بر تمامی متخصصانی که به نوعی با مطالعه‌ی زبان سروکار دارند، آشکار شده است که آگاهی از ابزارهای علمی چنین مطالعاتی، ضرورتی اجتناب ناپذیر به حساب می‌آید.

انتشارات علمی با بیش از صد و پنجاه سال خدمت در ساخت فرهنگ و نشر برای انتشار مجموعه‌ی وسیع از آرای برجسته‌ترین متخصصان این مرز و بوم به ویژه در حوزه مطالعات ادب فارسی، افتخار دارد مجموعه‌ی تازه‌ی خود را با نام «نگین‌های زبان‌شناسی» در اختیار تازه آشنايان با زبان‌شناسی و نيز متخصصان اين حوزه قرار دهد.

این مجموعه، شامل ترجمه و تالیف نوشته‌هایی است که به همت یاران «علمی» در اختیار علاقمندان قرار خواهد گرفت.

محمدعلی علمی

برای متیو^۱

جوانی که رهسپار شرق است

«ریچارد ا. نیسبت»

تقدیم به همیشه استادم

سرکار خانم دکتر ویدا شفاقی

استادی همیشه مادر

در احله گندمکاره

^۱Matthew

فهرست مطالع

۹	پیشگفتار مترجم
۱۵	سپاسگزاری
۱۹	مقدمه
۳۳	۱. قیاس منطقی و آئین تائو
۶۵	۲. سرچشممهای اجتماعی ذهن
۸۵	۳. زندگی جمعی در مقابل زندگی انفرادی
۱۲۳	۴. «چشم پس سر» یا «چشم به توپ»؟
۱۵۹	۵. «بذر شر» یا «دوست ناباب»
۱۸۹	۶. آیا جهان از اسم‌ها تشکیل شده یا از فعل‌ها؟
۲۱۹	۷. «منطقی نیست» یا «منطقی در آن یافته‌ای»؟
۲۴۷	۸. آیا ماهیت اندیشه در همه جا یکسان نیست؟
۲۷۹	سخن آخر. پایان روان‌شناسی یا تضاد شیوه‌های اندیشیدن؟
۲۹۳	کتابنامه
۳۱۱	واژه‌نامه فارسی به انگلیسی
۳۱۷	واژه‌نامه انگلیسی به فارسی
۳۲۳	نمایه

پیشگفتار مترجم

ریچارد ا. نیسبت^۱ متولد ۱۹۴۱ میلادی، استاد ممتاز روان‌شناسی اجتماعی و مدیر برنامه فرهنگ و شناخت در دانشگاه میشیگان در ان آربور^۲ آمریکاست. او نویسنده تعدادی از کتاب‌های معروف روان‌شناسی و مجلات علمی دانشگاهی است. نیسبت به مسائل مختلفی در زمینه شناخت اجتماعی، فرهنگ و طبقات اجتماعی علاقمند است و تا کنون جوایز متعددی کسب کرده که از آن جمله می‌توان به جایزه پژوهش برتر در حوزه روان‌شناسی اجتماعی از انجمن روان‌شناسی اجتماعی در سال ۱۹۸۲، جایزه همکاری علمی عالی در حوزه روان‌شناسی از انجمن روان‌شناسی آمریکا در سال ۱۹۹۱، جایزه دانشمند برتر از انجمن روان‌شناسی اجتماعی تجربی در سال ۱۹۹۵، جایزه دستاوردهای علمی برتر از انجمن روان‌شناسی آمریکا در سال ۱۹۹۶، پژوهانه گوگنهایم در سال ۲۰۰۲ و جایزه اوسوالد کولپه^۳ از دانشگاه ووتسبورگ آلمان در سال ۲۰۰۷ اشاره کرد.

نیسبت نوشه‌های چالش‌برانگیزی در حوزه روان‌شناسی اجتماعی به رشتۀ تحریر درآورده است و کتاب جغرافیای اندیشه؛ چگونه آسیایی‌ها و غربی‌ها متفاوت از هم می‌ندیشند... و چرا؟ یکی از بحث‌برانگیزترین

¹ Richard E. Nisbett

² Ann Arbor

³ Oswald Külpe

۱۰ جغرافیای اندیشه چگونه آسیایی‌ها و غربی‌ها متفاوت از هم می‌اندیشند و چرا؟

آنهاست که آغازگر نگرشی تازه در عرصه مجادله‌های علمی به حساب می‌آید. این کتاب در سال ۲۰۰۳ میلادی منتشر شد و توجه بسیاری از دانشمندان، اندیشمندان و منتقدان علوم شناختی و علوم انسانی اعم از متخصصان حوزه تجارت، اقتصاد، امور و روابط بین‌الملل، حقوق، آموزش و پژوهش، منطق و فرهنگ را به خود جلب کرد.

نیسبت پیشتر بر این باور بود که همه انسان‌ها به شیوه یکسان و مشابهی جهان را درک و استدلال می‌کنند، اما مجموعه‌ای از پژوهش‌های تجربی و مطالعات متعدد به تدریج او را مقناع داشت که آسیایی‌ها به ویژه چینی‌ها، ژاپنی‌ها و کره‌ای‌ها از یک سو و غربی‌ها به ویژه آمریکایی‌های اروپایی از سوی دیگر، از نظامهای اندیشه و استدلال بسیار متفاوتی برخوردارند و سابقاً این تفاوت به هزاران سال پیش بازمی‌گردد. او به کمک آزمایش‌های تجربی و آزمون‌های روان‌شناسی متعدد و با همکاری پژوهش‌گران این حوزه در آمریکا و آسیای شرقی مسئله شناخت انسان را بررسی می‌کند و در نهایت این نتیجه را به دست می‌دهد که شناخت انسان‌ها در همه جا یکسان نیست؛ افرادی که در فرهنگ غربی رشد کرده‌اند با کسانی که در فرهنگ شرقی پژوهش یافته‌اند، تفاوت‌های شناختی عمده‌ای دارند که به شیوه‌ای علمی قابل ارزیابی است. این نگرش در نقطه مقابل دیدگاه مطرح در روان‌شناسی تکوینی، به ویژه نگرش استیون پینکر^۱ و متخصصان علوم شناختی قرار می‌گیرد که معتقدند ویژگی‌های قابل سنجش انسان‌ها اساساً ثابت و یکسان‌اند.

به باور نیسبت، علت عمدۀ تفاوت نگرش شرقی‌ها و غربی‌ها به جهان، ابزارهای متفاوتی است که هر یک برای درک این جهان به کار می‌برند.

^۱ Steven Pinker

گوناگونی زیست محیطی، ساختارهای اجتماعی، فلسفه و نظامهای آموزشی مختلف سبب شده تا اندیشه آسیایی «کل‌گرا» و اندیشه غربی «جزء‌گرا» باشد. اگر این دیدگاه مورد پذیرش قرار گیرد، در جدال میان ژن‌ها به مثابه واحدهای وراثت جسمانی، و واحدهای توارث فرهنگی، این واحدهای وراثت فرهنگی‌اند که این بار پیروز میدان‌اند.

روبرت ج. استرنبرگ^۱، رئیس انجمن روان‌شناسی آمریکا، این کتاب را اثری برجسته و در واقع، فصل الخطاب می‌داند که به همت یکی از الاترین روان‌شناسان جهان به رشتة تحریر درآمده است.

مالکوم گلدویل^۲، روزنامه‌نگار، نویسنده و جامعه‌شناس مشهور آمریکایی و برنده جایزه اول انجمن جامعه‌شناسی آمریکا در سال ۲۰۰۷، نیسبت را تأثیرگذارترین اندیشمند می‌داند و اعلام می‌کند که نگرش اش به جهان را مدیون اوست.

وال استریت ژورنال^۳ ضمن اشاره به یافته‌های این کتاب مبنی بر توجه غربی‌ها به «مفهوم‌ها» و شرقی‌ها به «رابطه‌ها» اعلام می‌کند که این تفاوت در اندیشه‌ها می‌تواند منجر به اشتباه و شکست در تجارت و روابط سیاسی شود.

فوربز^۴، یکی از مشهورترین مجله‌های اقتصادی آمریکا و جهان، شجاعت نیسبت را در مقایسه کردن شیوه اندیشیدن آسیایی‌ها و غربی‌ها تحسین می‌کند و حاصل نهایی تحقیقات نیسبت را «واقعی بودن» این

^۱ Robert J. Sternberg

^۲ Malcolm Gladwell

^۳ Wall Street Journal

^۴ category

^۵ relationship

^۶ Forbs

۱۲ جغرافیای اندیشه چگونه آسیایی‌ها و غربی‌ها متفاوت از هم می‌اند و چرا؟^۱

تفاوت‌ها می‌داند؛ تفاوت‌هایی که ممکن است همواره وجود نداشته باشند، اما باید مورد توجه قرار گیرند.

شینوبَا کیتایاما^۱، عضو گروه مطالعات جامع علوم انسانی در دانشگاه کیوتو، معتقد است که تفاوت‌های فرهنگی در شناخت آن‌گونه که در این کتاب به تصویر کشیده شده‌اند بسیار ژرف‌تر و گستردگر از آنند که صد سال پیش می‌شد تصورش را کرد. به اعتقاد او، این یافته‌ها برای دانشجویان علوم شناختی بسیار تأمل‌برانگیزند.

با وجود این که با چند سال تأخیر از زمان چاپ این اثر به فکر ترجمه‌اش افتادم، اما مطمئناً دستاوردهای مطرح شده در این کتاب همچنان می‌تواند از تأثیرگذاری لازم در حوزه‌های گوناگونی نظریه علوم شناختی و انسانی در کشورمان برخوردار باشد. تب داغی که این روزها دانشجویان را در رشته‌های گوناگون علوم انسانی فراگرفته، نگرش به مسائل مرتبط با انسان، اعم از زبان و اندیشه در قالب دیدگاه شناختی است که اساساً ماهیت یکسان و مشابهی برای شناخت تمامی انسان‌ها در جهان قائل است. پیروی محض از خط فکری‌ای که از دیرباز رواج داشته و انسان را نه به مشابه موجودی وابسته به زیست‌بوم، جغرافیا و فرهنگ، بلکه به عنوان موجودی با سازوکارهای عقلانی و نظام‌های فکری یکسان در نظر می‌گرفته است، سبب شده تا امروزه یافته‌ها و نتایج بخش اعظم پژوهش‌هایی که در حوزه علوم انسانی انجام می‌شوند، تعمیم یابند و به تمامی انسان‌های این کره خاکی نسبت داده شوند؛ عمومیتی که با واقعیت جهان خارج در انطباق نیست.

از جمله این حوزه‌های مطالعاتی، زبان‌شناسی است که به ویژه با یکی از مهم‌ترین ابزارهای انسان یعنی «زبان» سروکار دارد. به یقین، شیوه

^۱ Shinoba Kitayama

پیشگفتار مترجم ۱۳

درک و اندیشیدن ما در بازنمایی‌های زبانی‌مان تأثیرگذار است و تفاوت در نوع بازنمایی‌های زبانی افراد است که در نهایت سبب می‌شود فرضیه‌ها و نظریه‌های گوناگونی برای تبیین این تفاوت‌ها مطرح شوند. بر مبنای یافته‌هایی که در این کتاب ارائه شده‌اند، تعجبی ندارد که چرا برخی از نظریه‌های زبانی ظاهرآ پرطرفدار و کارآمد در باب یک زبان، از کارایی لازم برای تبیین پدیده‌ها و داده‌های برخی زبان‌های دیگر برخوردار نیستند؛ آن نظریه از اندیشه فردی سرچشم‌گرفته و بر اساس نگرش کسی هیأت نظریه یافته که شناخت متفاوتی دارد و این خود به دلیل تفاوت‌های عمدہ‌ای است که میان این نظریه‌پرداز و زبان‌اش از یک سو و سخنگویان زبانی دیگر از سوی دیگر وجود دارد؛ تفاوت‌هایی که نیزیست به روشنی آنها را مطرح ساخته است.

توجه به این تفاوت‌های شناختی می‌تواند به شکل مؤثرتری ما را در زمینه پژوهش‌های زبان‌شناسی، ارائه الگوهای کارامدی در آموزش زبان دوم به ویژه آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان و تهییه و تدوین منابع آموزشی برای زبان‌آموزان خارجی، ارائه سازوکارهای مؤثر در روابط بین‌المللی و جز آن یاری رساند.

مطالعه این کتاب را به تمامی دانشجویان، پژوهشگران و علاقمندان حوزه‌های زبان‌شناسی، روان‌شناسی، علوم شناختی، مردم‌شناسی، آموزش زبان دوم، اقتصاد، حقوق، روابط بین‌الملل، فلسفه، منطق، مدیریت و بازرگانی توصیه می‌کنم و امیدوارم خواندن این کتاب برای درک بهتر دیدگاه‌های متفاوت و گاه مخالف، سودمند باشد.

راحله گندمکار

زمستان ۱۳۹۷

سپاسگزاری

وقتی مطالب مربوط به بخش سپاسگزاری را در کتاب‌های دیگران می‌خواندم، اغلب از خودم می‌پرسیدم، آیا تمامی کسانی که نامشان در این بخش ذکر شده، واقعاً نقش مهمی در شکل‌گیری کتاب داشته‌اند؟ به هر حال، مطمئن باشید همه کسانی که در اینجا از آنها یاد کرده‌ام، تأثیر چشم‌گیری در شکل‌گیری کتاب حاضر داشتند و برخی از آنها کمک فوق العاده‌ای به من کردند.

این کتاب هرگز نوشته نمی‌شد اگر من در سال‌های اخیر با برخی از دانشجویان برجسته‌ام در طول دوران کارم آشنا نمی‌شدم. بخش عمده‌ای از آرای مطرح شده در اینجا به ویژه آرای مربوط به آزمایش‌ها متعلق به آنان است. این دانشجویان عبارتند از اینکول چوی^۱، ماریون دیویس^۲، تری هدن^۳، لی - جون جی^۴، یان لئو^۵، تاکاهیکو ماسودا^۶، مایکل موریس^۷، آرا نورنزايان^۸، کایپینگ پنگ^۹ و جفری سانچز - بورکس^{۱۰}.

¹ Incheol Choi

² Marion Davis

³ Trey Hedden

⁴ Li-jun Ji

⁵ Jan Leu

⁶ Takahiko Masuda

⁷ Michael Morris

⁸ Ara Norenzayan

⁹ Kaiping Peng

¹⁰ Jeffrey Sanchez-Burks

۱۶ جغرافیای اندیشه چگونه آسایی‌ها و غربی‌ها متفاوت از هم می‌اندیشند و چرا؟

بسیاری از نظرات مطرح شده در این کتاب به واسطه مباحثی شبک گرفته است که با همکارانم در حوزه‌های مختلف، از فلسفه گرفته تا فیزیک داشته‌ام. این همکاران شامل سوزان اندرسن^۱، اسکات آتران^۲، پاتریشیا چنگ^۳، لورنس هیرشفلد^۴، فیلیپ ایوانهو^۵، کیچنگ جینگ^۶، گوردون کین^۷، شینوبو کیتایاما^۸، هازل مارکوس^۹، دونالد مونرو^{۱۰}، دنیس پارک^{۱۱}، لی راس^{۱۲}، ادوارد ا. اسمیت^{۱۳}، استفن سیچ^{۱۴} و فرانک ییتس^{۱۵} می‌شوند. اینان به فهم من از شرق و چارچوب‌بندی نظرات کتاب حاضر، عمق و غنا بخشنده‌اند.

اکثر دانشجویان، دوستان و همکارانم زحمت بیشتری را متقبل شدند و دست‌نوشته‌های اولیه‌ام را هم مطالعه کردند. به این فهرست باید نام ریچارد کاسیدی^{۱۶}، اونا چا^{۱۷}، داو کوهن^{۱۸}، جو هنریش^{۱۹}، پیتر

¹ Susan Andersen

² Scott Atran

³ Patricia Cheng

⁴ Lawrence Hirschfeld

⁵ Philip Ivan-hoe

⁶ Qicheng Jing

⁷ Gordon Kane

⁸ Shinobu Kitayama

⁹ Hazel Markus

¹⁰ Donald Munro

¹¹ Denise Park

¹² Lee Ross

¹³ Edward E. Smith

¹⁴ Stephen Stich

¹⁵ Frank Yates

¹⁶ Richard Cassidy

¹⁷ Oona Cha

¹⁸ Dov Cohen

¹⁹ Joe Henrich

سپاسگزاری ۱۷

کاتشنشتاین^۱، یول کوپرمن^۲، دارین لمان^۳، دیوید لیو^۴، آواشای مارگالیت^۵، یوری میاموتو^۶، راندولف نسه^۷، یونیا^۸ و پانلو سووسا^۹ را هم اضافه کنم.

از فیلیپ راپاپورت^{۱۰} در انتشارات Free سپاسگزارم که با ویرایش متن کتاب، آن را روان‌تر و قابل قبول‌تر کرد و کمک کرد تا مرتکب خطاهای بیشتر نشوم و از فیلیپ متکف^{۱۱} هم به خاطر نمونه‌خوانی کتاب متشرکرم. از همراهانم، جان بروکمان^{۱۲} و کاتینا متسون^{۱۳} برای عرضه کتابم و برای مشارکت‌شان در ورود علم به حوزه‌ای وسیع سپاسگزاری می‌کنم.

من بسیار خوش‌اقبال بودم که توانستم پژوهانه دریافت کنم. مؤسساتی که در قالب بودجه‌های تحقیقاتی و انتشار کتاب کمک ارزشمندی به من کردند شامل بنیاد جان سایمون گوگنهایم^{۱۴}، مؤسسه ملی سالمندی^{۱۵}، بنیاد علوم طبیعی^{۱۶}، بنیاد راسل سیچ^{۱۷}، و به ویژه دانشگاه میشیگان و مؤسسه وابسته به آن به دلیل حمایت‌شان از پژوهش

¹ Peter Katzenstein

² Joel Kupperman

³ Darrin Lehman

⁴ David Liu

⁵ Avashai Margalit

⁶ Yuri Miyamoto

⁷ Randolph Nesse

⁸ Yu Niiya

⁹ Paolo Sousa

¹⁰ Philip Rappaport

¹¹ Philip Metcalf

¹² John Brockman

¹³ Katina Matson

¹⁴ the John Simon Guggenheim Foundation

¹⁵ the National Institute of Aging

¹⁶ the National Science Foundation

¹⁷ the Russell Sage Foundation

۱۸ جغرافیای اندیشه چگونه آسایی‌ها و غربی‌ها متفاوت از هم می‌اندیشند و چرا؟

اجتماعی در قالب کمک به برنامه فرهنگ و شناخت^۱ می‌شوند. مری کولن^۲ و نانسی اکسلبای^۳ از مرکز پژوهشی فعالیت‌های گروهی^۴ ISR و اریک لومازوف^۵ از بنیاد راسل سیج، در امور مربوط به پژوهش و نگارش کمک شایان توجهی کردند. اینان بار سنگین مسئولیت را از روی دوشم برداشتند و کار را برایم لذت‌بخش کردند. لورا رینولدز^۶ از ISR مسائلی را حل کرد که من اصلاً فکر نمی‌کردم وجود داشته باشند و در هر بخش از کار به شکل فوق العاده‌ای مشتقانه کمک کرد.

در نهایت همسرم، سوزان^۷، توصیه‌ها و پیشنهادات ویرایشی ارزشمندی ارائه داد و مهم‌تر از همه این که به همراه فرزندانم، سارا^۸ و متیو، زندگی را به گونه‌ای اداره کرد که به کارم معنی می‌بخشید. این کتاب را به پسرم متیو تقدیم می‌کنم که علاقه‌اش به شرق درست به اندازه علاقه من سابقهای طولانی دارد و جوانی‌اش این امکان را به او داد که بسیار بیشتر از آنچه امیدوار بودم، بیاموزد.

¹ Culture and Cognition Program

² Mary Cullen

³ Nancy Exelby

⁴ Institute for Social Research

⁵ Eric Lomazoff

⁶ Laura Reynolds

⁷ Susan

⁸ Sarah

مقدمه

چند سال پیش، دانشجوی برجسته‌ای از چین، پژوهشی را در ارتباط با مسائلی در باب روان‌شناسی اجتماعی^۱ و استدلال^۲ با همکاری من آغاز کرد. در یکی از همان روزهای نخست شروع به کارمان به من گفت، «می‌دانید، تفاوت میان من و شما در این است که من تصور می‌کنم جهان مانند حلقه است و شما آن را به صورت یک خط در نظر می‌گیرید». در حالیکه از حرف‌اش تعجب کرده بودم، شروع به توضیح گفته‌اش کرد، «چینی‌ها به تغییر دائمی اعتقاد دارند، اما بر این باورند که چیزها همواره به وضعیت اولیه خود بازمی‌گردند. آنها به رخدادهای متعددی توجه می‌کنند، به دنبال یافتن روابط میان چیزهایند و معتقدند که بدون درک کل نمی‌توان جزء را درک کرد. غربی‌ها در دنیای ساده‌تری زندگی می‌کنند که دارای قطعیت بیشتری است؛ آنها بر اشیاء یا افراد بارز و برجسته تمرکز می‌کنند، به جای آنکه توجه‌شان را به تصویر بزرگتر معطوف سازند؛ آنها تصور می‌کنند که می‌توانند رخدادها را کنترل کنند، زیرا از قواعد حاکم بر رفتار پدیده‌ها آگاهند».

با شنیدن حرف‌های او دچار تردید شدم، اما مشتاق بودم که بیشتر بدایم. مدت زیادی بود که به ماهیت اندیشه انسان به شکلی جهان‌شمول

¹ social psychology

² reasoning

۲۰ جغرافیای اندیشه چگونه آسایی‌ها و غربی‌ها متفاوت از هم می‌اندیشند و چرا؟

فکر می‌کردم؛ گام به گام در راستای سیر تفکر غربی از فیلسفه‌دان تجربی بریتانیایی نظیر هیوم^۱، لاک^۲ و میل^۳ گرفته تا دانشمندان شناختی^۴ معاصر پیش رفته بودم و اعتقاد داشتم که تمامی انسان‌ها به یک شکل درک و استدلال می‌کنند. فرضیات مشترک در این سنت فکری را می‌توان در قالب چند اصل به این شکل مطرح ساخت:

- همه انسان‌ها از فرایندهای شناختی بنیادین یکسانی برخوردارند. چوپانان قبیله مائوری^۵، شکارچیان کونگ^۶ و مؤسسان شرکت‌های رایانه‌ای، همگی از ابزارهای واحدی برای درک^۷، حافظه^۸، تحلیل علی^۹، مقوله‌بندی^{۱۰} و استنتاج^{۱۱} بهره می‌برند.
- تفاوت افرادی که به دلیل اختلاف فرهنگ^{۱۲} از باورهای متمایزی برخوردارند نمی‌تواند به این علت باشد که فرایندهای شناختی متفاوتی دارند، بلکه یا به سبب آن است که در معرض جنبه‌های گوناگون جهان قرار گرفته‌اند یا این که چیزهای مختلفی آموخته‌اند.

¹ D. Hume

² J. Locke

³ J. S. Mill

⁴ cognitive

⁵ Maori

⁶ Ikong

⁷ perception

⁸ memory

⁹ causal analysis

¹⁰ categorization

¹¹ inference

¹² culture

- فرایندهای «سطح بالاتر» استدلال، بر مبنای قواعد صوری^۱ منطق پایه‌گذاری شده است؛ برای نمونه می‌توان به اصل امتناع تناقض^۲ اشاره کرد که به موجب آن، یک گزاره نمی‌تواند هم از صدق برخوردار باشد و هم از کذب.
- عمل استدلال، از آنچه مورد استدلال قرار می‌گیرد مجاز است. در واقع، از فرایند واحدی می‌توان برای اندیشیدن در باب چیزهای متفاوت استفاده کرد و در مورد هر چیزی می‌توان با روال‌های متعدد گوناگونی به استدلال پرداخت.

سال‌ها پیش از دیدار این دانشجویم، به همراه لی راس^۳ کتابی را تحت عنوان *استنتاج انسان*^۴ به رشتة تحریر درآوردم که عنوان اش علاقه‌ام را به روشی نشان می‌داد؛ منظورم نوع استنتاج غربی‌ها (و یقیناً استنتاج دانشجوی کالج آمریکایی نبودا)، بلکه استنتاج انسان به طور کلی بود. این کتاب به طور مشخص به آن دسته از قواعد استنتاج می‌پرداخت که به عقیده من تمامی افراد از آنها برای فهم جهان استفاده می‌کنند و این شامل مجموعه قواعدی می‌شد که به باور من ایراد داشتند و می‌توانستند منجر به قضاوت‌های نادرست شوند.

کمی پیش از آنکه دانشجوی جدید چینی‌ام را ملاقات کنم، مجموعه‌ای از بررسی‌ها را به اتمام رسانده بودم؛ پژوهشی در باب این که آیا می‌توان کیفیت استدلال افراد را از طریق آموزش قواعد جدید اندیشیدن ارتقا بخشید یا خیر. من با توجه به فرضیات اولیه‌ام در باب

¹ formal rules

² contradiction

³ Lee Ross

⁴ *Human Inference*

۲۲ جغرافیای اندیشه چگونه آسایی‌ها و غربی‌ها متفاوت از هم می‌اندیشند و چرا؟

عمومیت استدلال و پیگیری قاطعانه این موضوع، در ابتدا تصور می‌کردم این پژوهش نشان می‌دهد که چنین امری، یعنی تغییر الگوهای استدلال مورد نظرم، اگر نگوییم غیرممکن، چندان هم ساده نیست، حتی اگر قرار باشد چنین تغییری از طریق آموزش طولانی مدت در رشته‌های مانند آمار و اقتصاد صورت پذیرد، اما در کمال تعجب، به تأثیرات قابل توجه آموزش پی بردم. به عنوان مثال، افرادی که چند واحد درسی آمار را گذرانده‌اند، از بسیاری از خطاهای در زندگی روزمره اجتناب می‌کنند، مثلاً به نظر آنها «افت عملکرد دانشجوی سال دوم» در بازی بیسبال می‌تواند به دلیل رگرسیون نسبت به میانگین^۱ باشد و نه به علت نفرینی جادوی. به اعتقاد آنها، یک مصاحبه را باید نمونه کوچکی از رفتار فرد به حساب آورد و در نتیجه تصمیم‌گیری عاقلانه درباره فرد باید بر مبنای مجموعه وسیع‌تری از اطلاعاتی صورت گیرد که در پوشش استخدامی او گنجانده شده است. اقتصاددانان در مورد تمامی چیزها، متفاوت از همه می‌اندیشند؛ این مسئله، از تصمیم‌گیری برای ادامه دادن به تماسای فیلمی خسته‌کننده گرفته تا استدلال در مورد سیاست خارجی را شامل می‌شود. افزون بر این، من دریافتمن که می‌شود در جلسات کوتاهی به افراد آموزش‌هایی دهیم و از این طریق نه تنها عادت‌های اندیشیدن آنها را تغییر دهیم، بلکه این تغییر را حتی در رفتارهای واقعی‌شان مشاهده کنیم؛ زمانی که این افراد بیرون از آزمایشگاه و به شکل پنهانی مورد آزمایش قرار می‌گرفتند، تغییرات حاصل قابل ملاحظه بود.

بنابراین، مشتاق بودم تا به صحبت‌های دانشجویم، کیپینگ پنگ که در حال حاضر در دانشگاه کالیفرنیا در برکلی تدریس می‌کند، گوش فرا دهم. به اعتقاد او، اگر این امکان وجود داشته باشد که بتوان در شیوه

^۱ regression to the mean

اندیشیدن بزرگسالان تغییرات قابل ملاحظه‌ای ایجاد کرد، در این صورت قطعاً این احتمال هم وجود دارد که آموزش عادت‌های مهم اندیشیدن از ابتدای تولد منجر به تفاوت‌های چشم‌گیر فرهنگی در این عادات شود.

من شروع به مطالعه ادبیات تطبیقی در باب ماهیت اندیشه کردم؛ ادبیاتی که از سوی فیلسوفان، تاریخ‌دانان و مردم‌شناسان شرقی و غربی ارائه شده است و متوجه شدم که پنگ گزارشگر امین و معتبری است. در شرایطی که روان‌شناسان به عمومیت و جهانی بودن^۱ اعتقاد دارند، پژوهش‌گران سایر حوزه‌ها معتقدند که غربی‌ها (به ویژه اروپایی‌ها، امریکایی‌ها، و شهروندان کشورهای مشترک‌المنافع بریتانیا) و آسیایی‌های شرقی (به ویژه چینی‌ها، کره‌ای‌ها و رُپانی‌ها) بیش از صدھا سال است که نظام‌های تفکر متفاوتی داشته‌اند. افزون بر این، این پژوهش‌گران در مورد ماهیت این تفاوت‌ها کاملاً اتفاق نظر دارند. برای نمونه، اکثر کسانی که به این مسئله می‌پردازند بر این باورند که اندیشه اروپایی‌ها بر این فرض استوار است که رفتار چیزها، اعم از چیزهای مادی، حیوان و انسان را می‌توان از طریق قواعد ساده و روشن درک کرد. غربی‌ها به شدت به مقوله‌بندی علاقمندند؛ این امر به آنها کمک می‌کند تا بدانند کدام قواعد را در مورد مصادیق و پدیده‌های مورد نظر به کار ببرند و در این میان، منطق صوری در حل مسئله نقش ایفا می‌کند. در مقابل، ساکنان آسیای شرقی مصادیق و پدیده‌ها را در بافتی گسترشده مدنظر قرار می‌دهند. جهان از نظر آسیایی‌ها نسبت به غربی‌ها پیچیده‌تر می‌نماید و فهم رخدادها همواره به عوامل متعددی نیاز دارد که در ارتباط با هم عمل می‌کنند، آن هم نه به شیوه‌ای ساده و قطعی. منطق صوری

^۱ universality